

MANDLIG SKØNHED

DE FØRSTE DANSKE SKØNHEDSKONKURRENCER

■ HANS BONDE

Den krumme Ryg må rettes - ja,
og Muskulens Væv må flettes - ja,
og Sidde-Fedtlet lettes - ja,
og Huden grundig tvættes - ja,...
Da bli'r vi selv et Glyptotek
af mandig skønne Former fuldt;...¹

I starten af 1900-tallet udvikler der sig en modebølge blandt unge danske sportsmænd, der vil skabe sig en flot krop, en higen, der også udtrykkes i ovenstående digt fra 1884 af den danske digter og forfatter Holger Drachmann (1846-1908).

Målet er at "skabe levende Statuer, der ved Skønhed og Kraft i Holdning og Bevægelser" kan "smykke vore Gader og højne vort Folks Fremtræden."² Dette sker fremfor alt via "Dansk Atlet-Unions (DAU) Konkurrencer for smuk Legemsbygning", der afholdes fra 1902-1917. Disse konkurrencer umiddelbart efter år 1900, hvor deltagerne er helt nøgne, er i samtiden ikke ukontroversielle, for som vi skal se, foregår der dels en kamp om fysiske idealer mellem kropsarbejdere og middelklasse-mænd, dels vakler pressen mellem snart at se konkurrencerne som friggørende, snart som for meget af et kødmarked.

Formingen af krop, gestikulation og mimik til skønhed er væsentlige i skabelsen af det tidligt moderne samfunds relativt stabile kategorier for maskulint og feminint og for de forskellige samfundsklassers positionering og gensidige inspiration. Dertil kommer, at de danske skønhedskonkurrencer for mænd er forbundet med en voksende social bevægelse, idrætsbevægelsen, og spidsformulerer centrale værdier herfra.

Inden for kvinde-/kønsforskningen og kulturhistorisk forskning har i der i mange årtier været en interesse for at afdække den kvindelige skønhedskultur, hvorimod dyrkelsen af mandlig skønhed i vid udstrækning er blevet overset.³ Inden for forskningen i mode er der også en bred enighed om vigtigheden af skønhedsdyrkelsen, der kan bibringe meget til forståelsen af kategorier som køn, klasse, etnicitet og seksualitet. Men igen er det i hovedsagen den kvindelige mode, der i fokus.

---

1 *Idræt*, december 1884.

2 Meyer: *Idrætsbogen*, 3.

3 Der findes dog undtagelser som Deslandes: *The Male Body* og Davis m.fl.: *Hunks*.

Skønhedskonkurrencerne fletter sig ind i en stærk dyrkelse af ungdom, sundhed, nøgenhed og krop omkring år 1900. Der er i tiden et skrig efter at vriste sig fri af victorianismens indespærring af kroppen i beklædning og indespærrede rum til undervisning og arbejdsliv.⁴ Den maskuline nøgenkult i den brede billedkultur frem til Første Verdenskrig er grundigt udforsket for Sveriges vedkommende.⁵ Her bryder den sunde, stærke, nøgne krop igennem inden for kunst, lægebøger, billedblade og sundhedsskrifter. Alt tyder på, at noget lignende er på spil i den danske kontekst, hvor vi dog fortsat mangler den brede undersøgelse af fænomenet.

Skønhedskonkurrencerne kan også ses som en reaktion på den udbredte angst for degeneration. I årtierne før år 1900 er der en udbredt angst for, at menneskeheden skal degenerere, ikke mindst på grund af de velhavende klassers umådeholdne spising, deres nervesygdomme og underklassens fattigdom og sammenklumpning i byernes lejekaserner uden adgang til lys, luft og sanitære faciliteter.⁶

Den mandlige atlet dyrkes ikke alene i skønhedskonkurrencer, men også i kunsten, hvilket vidner om en mere bred finkulturel interesse for den atletiske mandekrop. I Danmark dyrkes den nøgne krop – og herunder ikke mindst drenge- og mandekroppen – i høj grad efter år 1900 i den såkaldt vitalistiske kunst, der priser udendørslivets velsignelser.⁷

Efter år 1900 kommer den nøgne mandekrop på mode både inden for sportsbevægelse og kunst, der ofte bruger sportsfolk som modeller.

Vilhelm Tetens, Aften, 1905. Københavns Museum.

4 Bonde: *Sundhedsapostlen*, 67-110.

5 Steorn: *Nakna män*; Vassenden, *Norsk vitalisme*.

6 For en tidlig samtidig kilde, se: Pontoppidan, *Neurasthenien*. Se også Møller: "Nervøsitetens tidsalder" og Leicht: *Bastionen*.

7 Hvidberg-Hansen og Oelsner (red.): *The Spirit of Vitalism*.

Den stærke atlet dyrkes ikke mindst i billedhuggerkunsten. Det hænger sandsynligvis dels sammen med de hårde materialers evne til at legemliggøre de stærke mænds substans og tyngde, dels med den tredimensionelle gengivelses evne til at skabe dybde og volumen til forskel fra maleriet, der trods linearperspektivet ikke kan skabe den samme fornemmelse af materialitet som en statue. Dertil kommer den antikke billedhuggerkunst, der udstillet i parker og på museer med samme tredimensionelle virkning har været til inspiration siden renæssancen.

Den anerkendte engelske kunstner Frederick W. Pomeroy skaber i 1891 en berømt statuette af den berømte østrigsk-engelske stærke mand Sandow (1867-1925). En kopi af den er i øvrigt fra 1977 blevet fast præmie til vinderne af nutidens internationale Mr. Olympia-konkurrencer i bodybuilding.⁸ I begyndelsen af 1900-tallet bliver deltagerne ved skønhedskonkurrencer for mænd ofte – og ikke mindst i Tyskland – anvendt af kunstnere som modeller.⁹ F.eks. i den tyske kunstner Louis Tuailons "Herkules og det erymanthiske vildsvin" fra 1904. Det er den tyske 'stærke mand' med kunstnernavnet Lionel Strongfort (1878 -1970), der har stået model, og som gennem sin overvældende fysik legemliggør forestillinger om antik guddommelig kraft og vælde.

Den gængse forestilling om skønhedskonkurrencer er, at de er for kvinder. Men – som jeg vil vise i det følgende – var de første danske skønhedskonkurrencer faktisk for mænd – dog med kvinder som potentielle tilskuere. Selv i dag er disse konkurrencer så ukendte, at de end ikke omtales i den danske nationalencyklopædi under opslaget "Skønhedskonkurrence".¹⁰

Umiddelbart efter år 1900 synes det endnu ikke definitivt afgjort, om mænd eller kvinder skal være det smukke køn, og der foregår en kamp mellem forskellige skønhedsideal, baseret på forskellige klassers værdier. Med Første Verdenskrig og det efterfølgende gennembrud for husmoderssamfundet og dermed idealet om den mandlige eneforsørger kommer den kvindelige skønhed imidlertid for alvor i fokus. Men med vægt på ynde og en vis ensartethed frem for mændenes dyrkelse af spænding, kraft og dynamik i mere individuelle udtryksformer.

Kildematerialet er i det følgende datidige aviser, idrætsblade og fotografier. Dertil kommer det indblik i det kvindelige begær, vi kan få via brevvekslingen mellem vinderen af skønhedskonkurrencen i 1903, J.P. Müller, og hans hustru.

Temaet har indtil videre været negligeret, når der bortses fra mine undersøgelser af de danske skønhedskonkurrencer.¹¹ Hvad angår andre landes tidligt moderne mandlige skønhedskonkurrencer udgør David Chapmans forskning i

8 Chapman: *Sandow*, 191.

9 Wedemeyer-Kolwe: *Der neue Mensch*, 372f.

10 <https://denstoredanske.lex.dk/sk%C3%B8nhedskonkurrence#:~:text=Sk%C3%B8nhedskonkurrencer%20afholdtes%20for%20begge%20k%C3%B8n,19%20sk%C3%B8nheder%20var%20if%C3%B8rt%20aftentoulette>. Citeret (26. marts 2021).

11 Se for eksempel Bonde: *Sundhedsapostlen*, 425-456.

Eugen Sandow og den oprindelige udvikling af bodybuilding et vigtigt bidrag.¹² Forskning har i øvrigt vist, at den mandlige og ikke den kvindelige skønhed var det centrale i det antikke Grækenland, hvor der da også var konkurrencer i mandlig skønhed ved de såkaldte *euandria*, hvor hold af unge mænd konkurrerede på skønhed, størrelse og styrke "måske som en hyldest til mandigheden".¹³

Hvad angår forskningen i de forskellige klassers kropsidealer inden for sport er temaet tidligere behandlet af mig. Inden for sporten viser der sig et kønsligt forskelsprincip ved, at kvinder helst skal undgå kraftfulde bevægelser og hårde spurter, mens mændene nedtoner elegante og kunstfærdige sportsgrene som fægtning, hestedressur, kunstskejteløb, kunstcykling og kunstsvømning og går væk fra den elegante ranke ryg i ridning, cykling og roning.¹⁴

I skandinavisk sammenhæng kan også nævnes Emma Pihl Skogs forskning, der dog hovedsagelig handler om tiden efter 1920. Hun viser, at det stærkt fysiske arbejde ofte fører arbejdere ind i kraftsporten. Dens evne til styrkeudvikling anses som væsentlig for arbejdsmæssige færdigheder. Det bliver ofte beskrevet, hvordan talenter til kraftsporten bliver opdaget gennem de udbredte kraftprøver, som de for morskabs skyld udfører i deres arbejde.¹⁵

Hvor forskningen i mandlige skønhedskonkurrencer ikke har været i forskningens fokus, kan der derimod spores en stor interesse for kvindelige skønhedskonkurrencer, der imidlertid ikke vil være hovedtemaet i nærværende artikel. Dog synes der overordnet at være et fokus på kraft i de mandlige konkurrencer og ynde i de kvindelige. Muskler vs. former og ansigtets skønhed.

Jeg ser ikke a priori skønhedskonkurrencer alene som udtryk for en objektivisering af deltagerne. Naturligvis fremstår deltagerne som objekter for andres blik, men de er samtidig også i en vis udstrækning med til at forme sig selv som subjekter. I hvilken grad der er tale om subjektivering eller objektivering kan kun blive afgjort ved at dykke ned i de konkrete skønhedskonkurrencer og herefter sammenligne dem med andre typer skønhedskonkurrencer.

Hvis vi anskuer skønhedskonkurrencer som en form for 'kropsmode', hvor ikke kun beklædningen eller dens fravær, men også selve moden i kropsformning og kropssprog indgår, kan vi med modeforskeren Erik Hansen-Hansens ord konstatere, at den seksuelle attraktion kan anvendes som en ressource.¹⁶ Den britiske forsker Catherine Hakim har i samme spor med inspiration i Pierre Bourdieus begreb "kulturel kapital" udviklet begrebet "erotisk kapital", hvormed hun henviser til, hvordan menneskers erotiske magt har givet fordele i en lang række kulturer.¹⁷

---

12 Chapman: *Sandow*, 131.

13 Crowther: *Male 'Beauty'*, 288.

14 Bonde: *Sundhedsapostlen*, 325f.

15 Skoog: *Kraftkarlar*.

16 Hansen-Hansen: *Begær*.

17 Hakim: "Erotic Capital", 499-518.

Datidens gentleman omkring år 1900 bliver udfordret af sportens opkomst. Med historikeren Mikkel Venborg Pedersens ord: "For den voksne, solide mand var et vist embonpoint et udtryk for borgerlig og standsmæssig soliditet", men den slanke ungdommelige krop er på vej: "i takt med at idrætsskroppen alene skulle kunne stå distancen uden hjælp fra skrædderkunst blev idealet mere og mere stramt og krævende, i hvert fald for de yngre mænd, som det først og fremmest rettede sig imod."¹⁸ Der sker altså i perioden fra 1900 til 1914 et ryk fra skrædder til træner som former af maskulinitet.

Efter år 1900 foregår der en tydelig opdeling i, hvad der anses for kvindeligt og mandligt i takt med, at flere og flere mænd bliver udearbejdende forsørgere og flere og flere kvinder husmødre. En dyrkelse af forskelligheden vokser frem og betoner kvinders og mænds komplementære egenskaber.

Forskelle på kønnene bliver set som en fordel og efterstræbelsesværdigt, og ikke som en ulempe, eller med kvindehistorikeren Bente Rosenbecks ord: "Det moderne projekt bestod i, at kvinder blev tildelt en identitet og et område af tilværelsen, hvor de oven i købet mentes at være bedre end mænd."¹⁹

I de bedrestillede lag bevæger tiden sig mod et sådant forskelsprincip, hvor mænd og kvinder indgår i meget forskellige roller som hhv. hovedforsørgere uden for hjemmet og husmødre i hjemmet, hvilket også bliver et – omend svært opnåeligt – ideal helt ind i arbejderklassen.

Samtidig figurerer der dog også en understrøm af lighedsdyrkelse, der betoner kvinders og mænds lighed og i særdeleshed kampen for kvinders adgang til de mandligt dominerede zoner inden for politik, erhvervsliv og kulturliv som f.eks. sporten. Et symbol på den ny moderkult er "Mors Dag", der dyrkes i Danmark fra 1910.²⁰ De tidlige feminister kæmper derimod for, at kvinder skal nå så langt ind på mandlige domæner som erhvervsliv og sport som muligt. En vigtig milepæl i denne kamp bliver, at kvindeatletik kommer på det olympiske program ved OL i Amsterdam i 1928.²¹

MULIGE INSPIRATIONSKILDER FOR DE DANSKE SKØNHEDSKONKURRENCER

Hvad er inspirationen til de danske konkurrencer? Skønhedskonkurrencer for mænd griber om sig internationalt omkring år 1900. Der har i Frankrig fra 1892 til 1922 været organiseret konkurrencer i bodybuilding ved den franske "professor Desbonnet". Det har i starten primært været lokale begivenheder, men i 1902 etablerer Desbonnet i Paris den første konkurrence på nationalt niveau.²²

18 Pedersen: *Den perfekte gentleman*, 293.

19 Rosenbeck: *Kroppens politik*, 26.

20 Bonde: *Sundhedsapostlen*, 326.

21 Trangbæk: *Olympiske kvinder*, 46f.

22 Wedemeyer-Kolwe: *Der neue Mensch*, 365.

I Tyskland begynder man umiddelbart efter år 1900 med mange forskellige slags skønhedskonkurrencer. I mindre udstrækning bliver der arrangeret konkurrencer for børn og kvinder, hvilket dog formentlig foregår uden offentlig adgang, fordi deltagerne er helt nøgne. I 1901 dannes Verein für Körperkultur (VfK) i Berlin, og et par af medlemmerne udgiver fra marts 1901 det toneangivende tidsskrift *Kraft und Schönheit*. Blandt VfKs mest kendte arrangementer hører skønhedskonkurrencer for mænd, der foregår udendørs, opdelt i to vægtklasser og med krav om foreskrevne poseringer. Konkurrencerne forener VfK-bevægelsen med bodybuilderbevægelsen, og også vægtløfterklubber deltager. Som dommere fungerer kendte personer fra kunst, kunsthistorie, antropologi og medicin.²³ I Østrig påbegyndes skønhedskonkurrencer for mænd i 1903.²⁴

I USA er sundhedsguruen Bernarr Mcfadden i 1903 og 1904 pengemanden bag de første amerikanske skønhedskonkurrencer både for mænd og for kvinder, der i hver deres kategori dystet om en favorabel pengesum på 1000 dollars.²⁵

I Danmark er det DAU, der arrangerer konkurrencerne, og mange af de atleter, der stiller op, dyrker østrigeren Sandows (1867-1925) vægttræningssystem. Sandows bodybuilding-koncurrencer i London i september 1901 har uden tvivl inspireret til etableringen af de danske konkurrencer året efter.

I 1904 kickstarter den danske elitesportsmand J.P. Müller den første verdensomspændende motionsbølge med sin bog om hjemmegymnastik, *Mit System*, der efterfølgende udgives på 26 sprog i 1 ½ million eksemplarer.²⁶ I takt med Müllers verdensberømmelse skal Sandow blive hans hovedrival på den internationale kropskulturs område. Sandow er nærmest en datidens Arnold Schwarzenegger. Ligesom Sandow fra 1890 gør karriere i verdens daværende metropol, London, tager Schwarzenegger i 1968 til den nye globale metropol, New York. Müller gør Sandow kunsten efter ved som lykkeridder i 1912 at gøre karriere i London, hvor han konkurrerer om det samme klientel som Sandow i sin fitnesshal.

Det banebrydende hos Sandow er, at han i modsætning til mange andre stærke mænd i 1890'erne udvikler vægttræningens æstetiske side, så det i højere grad bliver det muskuløse udseende, der er i centrum end evnen til at løfte og støde tunge ting. På den baggrund oplever Sandow i USA en voksende popularitet allerede i 1890'erne. Hvor Sandow hermed lægger grundstenen til den moderne bodybuilding, der har den muskuløse krops overflade som fokus, kommer Müller med *Mit System* til at lægge grunden til den moderne fitness som massebevægelse, hvor ud over skønheden også sundheden og kroppens stofskifte er i centrum.

For Müller indbefatter en omfattende transformation af menneskelegemet andet end stærke muskler. De bliver for ham blændværk, hvis de bliver hovedmålet.

---

23 Ibid., 215.

24 Ibid., 362ff.

25 Kirkegaard: *Fra muskelmasse*, 45.

26 Ibid., 33f.

Hudens pleje samt de indre organers og fordøjelsens funktion udgør andre vigtige led i udviklingen af sundhed og skønhed.

Kriterierne i Sandows første konkurrence er dog i princippet ikke kun lagt an på at honorere manden med de største muskler, men også på at værdsætte en velproportioneret og sund krop med veltonede muskler og velplejet hud. Dog viser den videre udvikling inden for bodybuildingen, at den størst mulige muskeludvikling rykker i højsædet.

Den 14. september 1901 afholder Sandow den første og meget succesrige konkurrence i bodybuilding, hvilket altså foregår to år før de danske skønhedskonkurrencer. Sandows konkurrence omfatter nøje forud testede britiske deltagere for øjnene af 15.000 tilskuere i en udsolgt Royal Albert Hall,²⁷ der både er den største opvisningshal i London og tillige har et royalt tilsnit i kraft af navnet, som kommer fra dronning Victorias afdøde husbond, prins Albert.

Dronning Victorias død otte måneder før konkurrencernes start har utvivlsomt givet dem et endnu stærkere nationalt samlende præg. Men forestillingen

Deltagerne vurderes af Charles Lawes, Conan Doyle og Eugen Sandow (den hærdebrede mand med cykelstyrerskægget tv. på fotografiet). Som et tegn på bodybuildingens lidt famlende start står deltagerne på podier iført sko, egne bukser og leopardskind, der udgør Sandows lidt excentriske varemærke.

Kilde: <https://physicalculturestudy.com/2015/05/05/the-great-competition-body-buildings-first-ever-show/>.

---

²⁷ Chapman, *Sandow*, 131ff.

med Sandows halvnøgne muskelmænd har symbolsk samtidig bidraget med et anslag mod den snerpede og disciplinerede del af den kultur, som dronning Victoria kom til at inkarnere, hvor nøgenheden var så tabubelagt, at den næsten udelukkende kunne opleves i kunsten, hos lægen, hos den prostituerede eller på session. Sigende er det i hvert fald, at dronningen, der lagde navn til victorianismen, dør samme år som den mandlige nøgenhedskult eksploderer midt i det britiske imperiums hjerte.

Sandows to meddommere i den omtalte skønhedskonkurrence befinder sig begge på højt socialt niveau. Det er den anerkendte billedhugger og inkarnerede sportsmand Sir Charles Lawes samt sportsentusiasten og forfatteren Sir Arthur Conan Doyle, der bliver berømt på bøgerne om Sherlock Holmes fra 1878 til 1903.

Sandow viser sig nu som den store ceremonimester. Først spiller "The Irish Guards" Chopins højtidelige sørgemarch til minde om den en uge tidligere myrdede amerikanske præsident William McKinley (1897-1901), hvilket bringer ikke mindst de amerikanske tilskuere i affekt – og alle i hallen rejser sig.²⁸ Efter en lang række opvisninger af forskellige idrætter kommer de 60 bodybuildere ind i hallen til musikledsagelse af en "Atleternes March", som Sandow selv har komponeret. De skal fremvise en serie forud fastlagte poseringer, der samlet fremhæver alle muskelgrupper. Aftenen afsluttes med en opvisning af selveste mesteren, Sandow, der udløser et fem minutter langt stående bifald.²⁹

Som vi skal se i det følgende dyrker mange af deltagerne i de danske skønhedskonkurrencer Sandow-inspireret vægttræning i klubber under deres forbund DAU, der arrangerer konkurrencerne. Det er derfor efter alt at dømme Sandows konkurrencer i London, der med sin afholdelse et år før inspirerer til de danske konkurrencer fra 1902.

DE DANSKE SKØNHEDSKONKURRENCER

I Danmark er de første skønhedskonkurrencer rettet mod mænd, bl.a. fordi kvindesagskvinder protesterer imod skønhedskonkurrencer for kvinder. Allerede i 1889 er der planlagt en skønhedskonkurrence for kvinder,³⁰ men den bliver dropet bl.a. efter modstand fra *Kvindelig Fremskridtsforening*. I foreningens blad opfordrer en læser til, at "vi ikke roligt vil finde os i, at vort Køn bliver udstillet til Bedømmelse i Lighed med, hvad der finder Sted med Dyr". "Bør vi Kvinder ikke føle os krænkede, føle det stridende mod al Sømmelighed, at Kvinder udstiller deres Legeme til Bedømmelse for at faa en Pris – for Penge!"³¹

I nutiden er vi vant til, at det er kvinder, der bliver gjort til skønhedsobjekter, men de første skønhedskonkurrencer i Danmark bliver altså arrangeret for

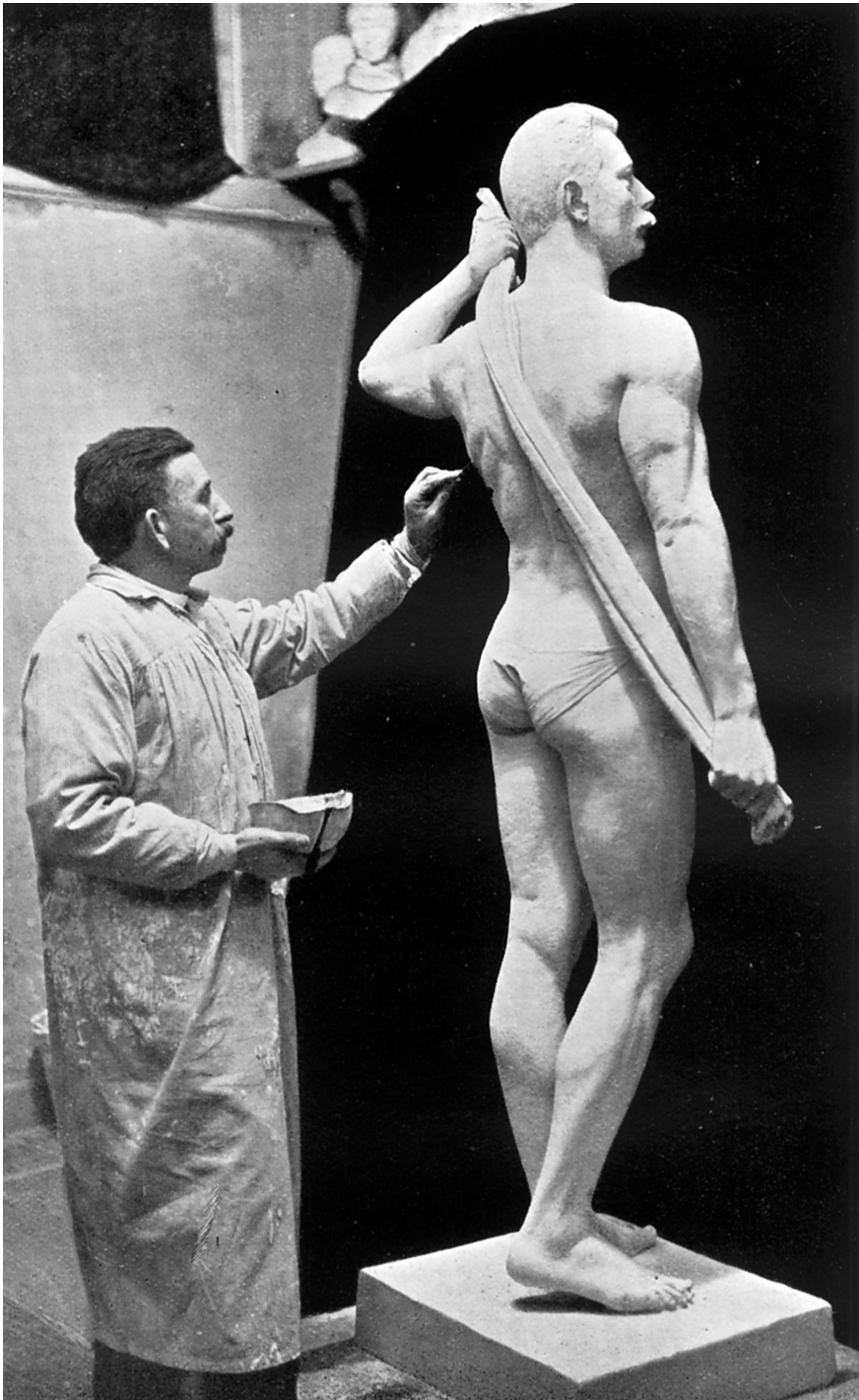
---

28 Ibid., 132.

29 Ibid., 133.

30 *Nationaltidende*, 30. marts 1889.

31 *Hvad vi vil*, nummer 5, 1889.

*Her ses billedhugger Bøgebjerg ved den ophøjede, lysende statue af Müller, der vandt den danske konkurrence for smuk legemsbygning i 1903. Müller viser hudfrottering som en understregning af hudens rette pleje for skønhed og sundhed.
Kilde: J.P. Müller, Mit System, Tillges Boghandel, 1905, s.90.*

mænd. Skal danske kvinder deltage i skønhedskonkurrencer, må de til udlandet, som det skete i oktober 1900, hvor det om "seks københavnske Skønheder" hedder, at de "passerede forleden Esbjerg. De kom fra en Skønhedskonkurrence i London."³²

Ved skønhedskonkurrencerne hyldes skønheden og sundheden, som menes at hænge intimt sammen, eller med ordene fra bladet *Idrætten - Fællesorgan for Danmarks Idrætsforeninger* i 1911: "Naar alle de legemlige Organer får Lov til at udvikle sig på en sund og naturlig Maade, så nærmer vi os ganske selvfølgelig til det Skønhedsideal, som er Naturens Hensigt med Menneskene".³³

Konkurrencerne arrangeres af *Dansk Athlet-Union*, der især har kraft- og styrkediscipliner som vægtløftning, brydning og boksning på programmet. Det er altså sportsbevægelsen og i særlig grad arbejderne atletisk sport, der starter den mandlige skønhedskult. Vi ser her fundamentet blive støbt til nutidens dyrkelse af den sportstrænede, atletiske krop som et toneangivende skønhedsideal først for mande- og siden i modificeret form for kvindekroppen.

De første danske konkurrencer i mandlig skønhed er for amatører, hvorimod Sandows bodybuildere kæmper om både en førstepris på i nutidspriser 5.000\$ og en guldstatuette forestillende Sandow inspireret af Pomeroy's statuette.³⁴

DAU's konkurrencer i 1903, hvor Müller vinder, foregår i 'Larsens Lokaler', som sammen med Prins Wilhelms Palæ har til huse på Sankt Annæ Plads i København. J.P. Müller må med sin 90 kilo muskeltrænede krop og sit brystomfang på 99 cm ved udånding og 124 cm ved indånding have gjort en imponerende figur. Ikke mindst fordi man i datiden slet ikke kender til de fitnesstrænede, plastikopererede, photoshoppede kroppe i reklamer og i det virkelige liv, som vi kender fra nutiden.³⁵

I sin ungdom tjener Müller penge som model for kunstnere, og i 1903 kulminerer dyrkelsen af ham som æstetisk objekt med en statue af billedhuggeren Rasmus Bøgebjerg. Bøgebjerg er i sommeren 1904 på Vejlefjord Sanatorium for at skabe en buste af Müllers chef, overlæge Christian Saugman. Men Müller, der er inspektør på Vejlefjord Sanatorium, kommer næsten bogstaveligt til at stjæle billedet fra Saugman. I hvert fald bliver Bøgebjerg ved den lejlighed indfanget af den karismatiske Müllers atletiske skikkelse, og han er utvivlsomt også opmærksom på, at Müller året før har vundet en skønhedskonkurrence for mænd.

Hos Müller er det hele kroppen, der rummer det centrale budskab, og ikke kun hoved og skuldre. Så en buste ville vise alt for lidt. Bøgebjergs legemsstore statue

32 *Holstebro Dagblad*, 20. oktober, 1900, 2. Se også *Social-Demokraten*, 26. oktober, 1900, 2.

33 *Idrætten*, 5. juli 1911, forsiden.

34 Chapman: *Sandow*, 129.

35 Bonde: *Sundhedsapostlen*, 65.

af Müller vækker opmærksomhed i pressen ved dens fremvisning på den danske kunstudstilling på Charlottenborg i marts 1905.³⁶

Ved konsekvent at tilknytte udelukkende læger og kunstnere som dommere og ved at invitere til fri tilmelding af deltagere fra alle typer af danske idrætsklubber, bygger DAU på et skønhedsbegreb, der er bredt funderet både idrætsligt, kunstnerisk og sundhedsmæssigt, og som kan ses som en dansk hybrid mellem fitness og bodybuilding.

Det er utvivlsomt også med til at gøre skønhedskonkurrencerne for mænd mere acceptable i den dannede offentlighed, at der altid er to kunstnere som meddommere, så det hele får en aura af æstetik, hvor kroppen i sig selv anskues som et kunstværk.

Deltagerne ved skønhedskonkurrencerne udtrykker deres maskulinitet via spejlinger og stillen sig til skue for andre. Når de har kunnet gøre det længe før, at der bliver arrangeret skønhedskonkurrencer for kvinder, skyldes det en mindre erotisk aura omkring mandekroppen. De poserende sportsmænd nyder sig selv i eget spejlbillede og i andres blikke. De øver sig foran spejlet i forskellige poseringer. Og en del af dem står model i kunstnernes atelierer. De spejler sig i fotografier af sig selv og de spejler sig – som Müller – i forbilleder hentet fra historien, fx antikke statuer. Ved at kaste et nøje blik på kroppens forskellige dele og på helheden danner deltagerne efterhånden forestillinger om, hvad der skal forbedres, og hvad der fungerer godt. Ud af alle disse konkurrencer går altså mænd, der er blevet mere bevidste om deres fremtoning og bevægelser, og som kan have smittet af på mandekulturen ved deres nye måder at tone frem på.

Müllers kone Marie er interessant, fordi hun viser eksistensen af et kvindeligt begær og den store interesse, en kæreste eller hustru til deltagerne kunne have i konkurrencerne. Marie har tydeligvis intet problem med, at hendes mand viser sig nøgen frem også over for andre kvinder. Hun forsøger at sætte ham op til konkurrencen i 1903, men også at støtte ham ved et eventuelt nederlag: "Faar du ikke første Præmie, da gad jeg se ham, der fåaar den, om du og jeg også vil sænke vor Kaarde for hans Skønhed ... Se at faa et Billede af ham, der vinder ... God Fornøjelse paa Travbanen ... Vinder du ikke, saa er du dog for mig den smukkeste og mest energiske Mand, der endnu har trænet til en Skønhedskonkurrence i gamle Danmark".³⁷ Det vidner om, at deltagerens forsøg på at skabe et smukt legeme i høj grad kan være motiveret af forsøget på at gøre indtryk på det andet køn.

Kvindens deltagelse – dels som tilskuere og dels i form af beundrende partnere – viser, at skønhedskonkurrencerne ikke er udtryk for en maskulin eksklusivitet, men tværtimod har opnåelsen af kvinders gunst som en central del af motiva-

³⁶ *Berlingske Tidende*, 23. marts 1905, s. 1.

³⁷ Det kongelige Bibliotek, Håndskriftsamlingen, NSA, 8-A00046, acc1959/81, J.P. Müller, "40 Aars Elskovsbreve, Misse og Jørgen, JPM", Marie til Jørgen, 19. september 1903.

tionen. Ved at opbygge en flot, stærk og dynamisk krop kan de unge sportsmænd forøge deres erotiske kapital.

For de ved skønhedskonkurrencen i 1903 fremmødte progressive mænd og kvinder er oprinnet med de nøgne mænd sensationelt. *Nationaltidende* rapporterer: Klokken er 12 i 'Larsens Lokaler', og tilskuerne bliver "Vidne til en højest ejendommelig Udstilling. Intet mindre end rigtig levende Mennesker!" På lave forhøjninger står de opstillet disse 40 nøgne, unge mænd, der har ranket ryggen og skabt muskler, som spænder huden og træder "frem med skarpe Konturer – Striber – Knuder og Baand." Der er mange smukke skikkelser imellem, men også adskillige, der har overvurderet deres korporlige fortrin, og som derfor "hellere burde være blevet hjemme."³⁸

Publikum kan gå rundt iblandt de poserende sportsmænd, sanser dem, måske lugter dem og mærke deres kropsvarme, se på dem fra forskellige vinkler, måske fange et blik, mærke deres nervøsitet og sammenligne deres kropsformer, toning af musklerne – og deres rankhed. En uhørt nærhed til fremmede mænds kroppe. En åbning af et nyt spændende og måske urovækkende erfaringsrum.

Blandt de 46 deltagere fra ni klubber udvælges vinderne, der repræsenterer flere forskellige mandetyper: Nr. 3 bliver Saxtorph fra Hellerup Idrætsforening, hvis "Elegance og Ungdom" gør ham "velkvalificeret" til denne plads. Nr. 4 bliver "V. Halberg, den lille Mesterbokser fra A.I.K. og 5. den muskelknudrede Behrens fra Hermod."³⁹

Nationaltidende priser den alsidige sportsmand. Tydeligst "taler dog Bygning og Udvikling af dem, der spænder over endnu flere Felter: Svømmere, Gymnaster, Løbere, etc.". Den, der "af samtlige danske Sportsmænd har beskæftiget sig med flest Idrætter, Løjtn. J.P. Müller", som vinder prisen, og nr. 2, "forrige Aars Sejrrer Hans Heinrich Egeberg", kan godt tjene som forbilleder til at "modernisere Vildmændene i det danske Vaaben."⁴⁰ En skjult henvisning til Johannes V. Jensen i hans digt 'Tilegnelse' fra 1904: "Vid at jeg er Vildmanden / i det danske Vaaben!".

Müller gør indtryk ved sin elegante måde at bevæge sig på, mens *Nationaltidende* ikke er særlig imponeret over de andre deltagere, der med undtagelse af nr. 2 bliver kritiseret for "deres kejtede, uharmoniske Legemsbevægelser ... En smule Plastik kunne de næsten alle have godt af."⁴¹ Man kan forestille sig, hvor generte og usikre en del af deltagerne har været ved at stille sig nøgne op foran et større publikum af begge køn og dermed bryde med al god tone. Men Müller har jo allerede som mediebevidst sportsstjerne i 1880'erne haft tid til at øve sig i at posere, når han er blevet fotograferet.⁴²

---

38 *Nationaltidende*, 21. september 1903, 2.

39 *Ibid.*

40 *Ibid.*

41 *Ibid.*

42 Bonde: *Sundhedsapostlen*, 229-330.

Müller bliver betragtet som den deltager i skønhedskonkurrencerne i 1903, der bevæger sig med størst elegance til forskel fra mange af arbejderatleterne, der står ret statisk og spænder muskler. Bemærk den såkaldte atletlomme, der hvælver sig lige over hoften, og som Müller bevidst har fremtrænet med model i de antikke græske statuer. Neoklassicisme direkte i kødet. Kilde: <http://arkivthy.dk/images/artikler/Flotteste.pdf>

NØGENHED

Når arrangørerne har valgt at kalde begivenheden for "Konkurrencer for smuk Legemsbygning" og ikke skønhedskonkurrencer, er det for at signalere noget objektivt, eller som det officielt hedder, at "vise Idrættens legemsudviklende Betydning"⁴³ på et tidspunkt, hvor den nøgne krop for de fleste højst er noget, der vises for ægtefællen eller lægen. Hermed udvides lægens medicinske blik⁴⁴ på den syge patients afklædte legeme fx i lærebøger med en visuel dyrkelse af den sunde krop. Kroppen forbindes nu mere og mere med sundhed og skønhed, fremfor med sygdom og død.⁴⁵

Skønhedskonkurrencerne bryder på en elegant måde ny jord. Traditionelt anses den nøgne krop i offentlige sammenhænge i Danmark på dette tidspunkt for utugtig og underlagt den såkaldte pornografilovs § 184 i straffeloven fra 1866: "Den, som offentliggør et utugtigt skrift, straffes med fængsel eller bøder. Den samme straf er anvendelig på den, som sælger, uddeler eller på anden måde udbre-

43 *Berlingske Tidende*, 3. juni 1910, 3.

44 Foucault: *Naissance de la clinique*, 107-125.

45 Callen: *Looking at Men*.

Skønhedskonkurrencerne i 1909 på Müllers gode ven og samarbejdspartner K.V. Høyers Friluftsgymnasium ved Svanemøllen. Det ser ud, som om det er J.P. Müller, der sidder øverst til højre på fotoet lidt uden for det hele. Dommerne til højre står højest påklædte midt i sommervarmen og kaster et æstetisk og klinisk blik på dette "ungskue".

Kilde: Københavns Museum

der, eller som offentlig udstiller utugtige afbildninger.”⁴⁶ Men på grund af skønhedskonkurrencernes sportslige, sundhedsmæssige og æstetiske legitimitet er det svært at anklage dem for at være pornografiske. Også kunstneriske afbildninger af menneskekroppen behandles med fløjlshandsker af politiet i spørgsmålet om utugtighed.

I datiden har det været højest usædvanligt, at nøgne mænd nu begynder at optræde i det offentlige rum. Siden renæssancen har ellers kun malere og billedhuggere kunnet afbilde den afklædte krop – og det i reglen med udgangspunkt i mytiske figurer fra Biblen og fra antikken, men også det sker der omkring 1900 som nævnt en opblødning af.

Det kan virke som om, nøgenhed er den ægte, naturlige tilstand, hvor man “bare er sig selv”: Den nøgne sandhed. Men på en måde iklæder man sig nøgenheden ligesom en dragt. Man ser sig i spejlet, poserer, plejer sin hud og sin hudfarve, ranker sig, holder på sine kropsformer, og flere begynder bevidst at træne for at ændre deres kroppe. Müller ser ligefrem huden som en beklædningsgenstand, som det gælder om at pleje, præservere og behandle, indtil den fremstår smuk og formfuldendt.⁴⁷

⁴⁶ Thing: *Pornografiens*, 25.

⁴⁷ Bonde: *Sundhedsapostlen*, 105.

Müller indtager positurer, som han allerede som kunstmodel hen imod slutningen af 1890'erne har øvet sig på. Müller vil tilbage til "den naturlige krop", der kan løbe, svømme og kaste, men samtidig er han – ved at træne sig i at fremvise kroppen på måder, der appellerer til beskueren – i høj grad med til at fremme en iscenesat krop. Naturligheden er tillært.

På engelsk er det enklere at udtrykke nøgenhedens dobbelthed, for med den engelske kunstkritiker John Bergers definition betyder "naked" blot den objektive tilstand af afklædthed, mens man som "nude" nærmest er iklædt en nøgenhed som et kostume, der opleves gennem andres blikke.⁴⁸ Afklædt vs. iklædt. Og Müller er i den grad "iklædt". Han bærer sit nøgenkostume.

At arrangørerne ikke reklamerer med deltagernes sex-appeal, men med deres æstetik og sundhed, understreges af, at dommerpanelet som nævnt består af to kunstnere og to læger, i øvrigt også de to eneste kategorier, der kan tænkes at se nøgne mennesker via deres profession. Aviserne skriver dog sommetider slet og ret om "skønhedskonkurrencer", "skønne mænd", "smukkeste mandfolk", og "den smukkeste mand", hvorved det erotiske aspekt alligevel fremgår.

ARBEJDER- VS. MIDDELKLASSEKROPPE

Den konservative avis *Dagens Nyheder* har det ved konkurrencen i 1904 lidt blandet med de mange nøgne mænd. Avisen taler om "Menneskeskuer" i stedet for "Dyrskuer", men her kan lægerne og kunstnerne med deres formodede kliniske og æstetiske blik give konkurrencen et mere tilforladeligt skær: "Man kan tvistes om Værdien og Betimeligheden af sådanne Menneskeskuer – helt uangribelig er Institutionen ikke; men et Faktum er det, at det hele her hjemme tages i stor Alvor, at man som Følge deraf med Lethed faar kendte Billedhuggere og Læger til Dommere. Og at Sportsmændene i visse Kredse har grebet Tanken med Begejstring."⁴⁹

Der er en del sportsmænd fra middelklassen, der stiller op til skønhedskonkurrencerne, fx studenter og officerer. Skønhedskonkurrencerne bliver derfor et mødested for mænd fra forskellige lag i et ellers meget segregeret samfund. Der er tydeligvis enighed om selve fejringen af den sportsligt veltrænede mandekrop. Dog er der en tydelig forskel i klassenormer. Hvor de borgerlige aviser *Nationaltidende* og *Berlingske Tidende*⁵⁰ fejrer den alsidige idrætskrop, hylder lederne af arbejderidrætten og deres blade de mere muskelsvulmende kroppe, der ofte er fremdyrket via datidens vægttræning – den såkaldte Sandow-gymnastik.

Det er den sportlige elite – ofte på landsholdsniveau – der stiller op til skønhedskonkurrencerne. Typisk hedder det i *Socialdemokraten* i 1905, at 50 deltagere fra alle sportsgrene, og også to svenske idrætsudøvere, er anmeldt. "Af kend-

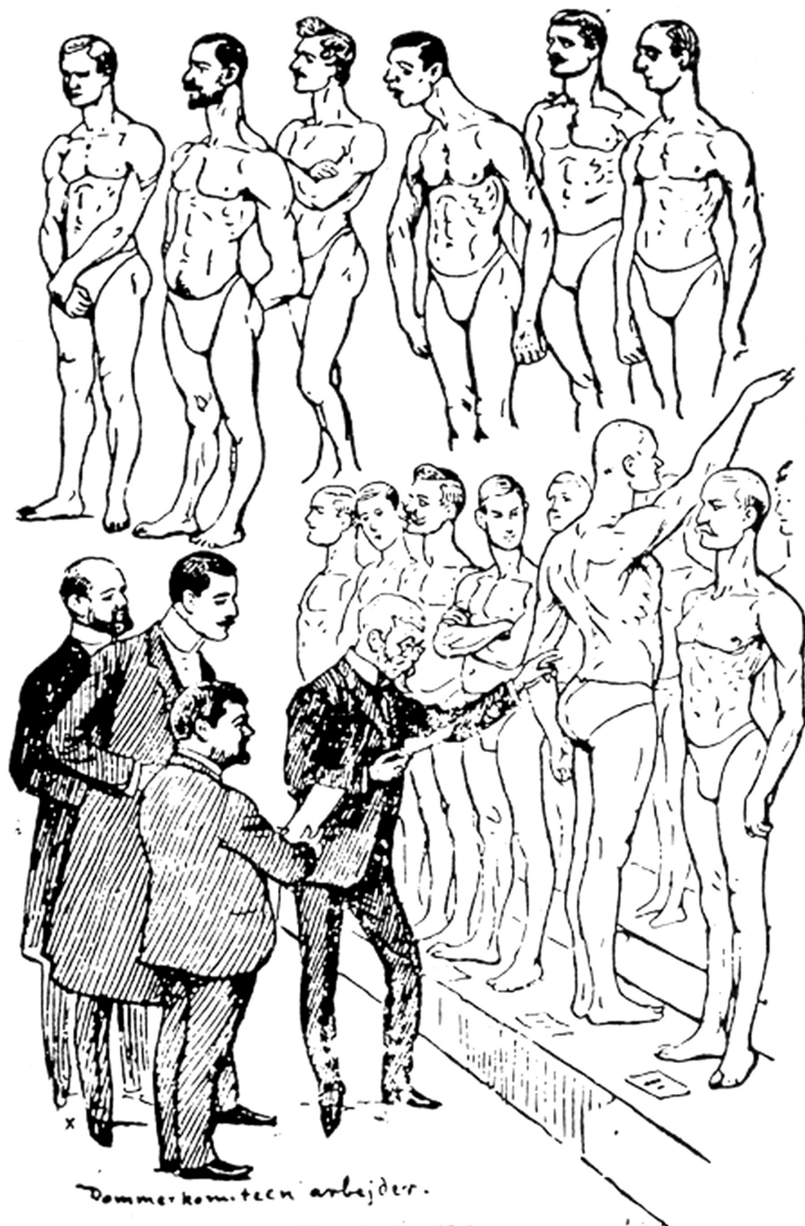
48 Berger: *Ways*, 54. Se også: Clarke: *The Nude*.

49 *Dagens Nyheder*, 20 september 1904.

50 *Berlingske Tidende*, 22. september 1903.

Skønhedskonkurrencen igaar.

De smukke Hønd paa Tribunen.

Tegnet efter Naturen.

"Dommerkomiteen arbejder." "Efter Naturen" står der på den danske radikale avis Politikens karikaturtegning fra 18. september 1905. Der foregår et spil mellem de næsten nøgne, muskuløse atleter med den rå "naturkraft" og de civiliserede dommere, der sveder i sommervarmen – iklædt habit og knækflip.

Kilde: Politiken 18. september, 1905.

te danske Idrætsmænd er bl.a. anmeldt Verdensmesterbryderen S.M. Jensen, vor bedste Svømmer H. Saxtorph m. fl.”⁵¹

Det er dog langt fra kun sportsmænd fra arbejderklassen, der stiller op. Deltagere fra mange forskellige idrætsgrene med forskellig social profil deltager gennem årene. Atleterne, der dyrker brydning og vægttræning, er klart dominerende, men også løbere, svømmere og kaproere gør sig gældende. Det peger på en kulturkamp mellem hurtige sportsmænd fra middelklassen og stærke mænd fra den faglærte arbejderklasse, for de ufaglærte er endnu ikke for alvor kommet med i sportsbevægelsen.

Faktisk skifter vinderne i konkurrencerne mellem at komme fra kraft- og hurtighedsdiscipliner. I 1902, 1904, 1906 1908 og 1909 vinder kraftatleter, mens hurtighedsatleter dominerer resten af førstepladserne. 1903: kaproning/atletik; 1905: løb; 1907: svømning; 1908 og 1910: kaproning.⁵²

At løbe og ro om kap bliver en dannelsesproces, der træner de unge mænds krop og sind i det nye samfunds idealer om fremskiddt og mobilitet. For middelklassens sportsmænd som Müller – der er præstesøn, har taget bifag i teologi og er ingeniør af reserven – er det vigtigt i det tidligt kapitalistiske samfund at agte på tiden, at blive dygtige til at producere så meget som muligt så hurtigt som muligt – at komme frem i verden og gøre karriere. De unge mænd skal lære at levere varen til tiden.⁵³

Dermed medvirker de til lands og til vands til at skabe en moderne mentalitet, der handler om ”hurtigere, højere, stærkere” målt i sekunder, centimeter og gram. De forbereder sig til det nye samfund gennem at træne deres krop i lineære bevægelser. Væk er den gamle adels krav om formfuldendte bevægelser i ridehaller og riddersale. Og væk er bondesamfundets cykliske tidsopfattelse, der bevæger sig med årstiderne og fra høst til høst. Nu skal man øve sig i at præstere så meget som muligt på den kortest mulige tid.

Müller hylder den hurtige mand, der fremviser den dynamik, der skal til for at komme fremad i samfundet – en dynamik han savner hos arbejderatleterne. I 1899 skriver han: ”Vore hjemlige ’stærke Mænd’ tror, at det ikke passer sig for dem at løbe. Derfor er deres Lemmer træge, kluntede og overdrevent muskuløse, Brystet forholdsvis snævert uden Ekspansionsevne, Underkroppen fed og Ansigtet usundt.”⁵⁴

De mandlige kropsarbejdere lever i et lav-mekaniseret samfund, hvor den mandlige krops styrke fortsat er helt central i produktionen ved dens evne til at løfte, bære, trække, skubbe og dreje. Det er derfor ikke mærkeligt, at arbejderne især træner med henblik på at få en stærk muskulatur med en veludviklet over-

51 *Social-Demokraten*, 13. september 1905, 2.

52 *Idrætten*, 5. juli 1911, forsiden.

53 Bonde: ”From hygiene”.

54 Müller: ”Lidt om Athletik-Sport”.

krop, som uden tvivl også har appelleret til mange arbejderkvinder, der har søgt sig en stærk og veltrænet mage med løfte om tegn på mange års fremtidig solid og effektiv arbejdsindsats. Dog er der også en del mænd, der har erhverv, hvor der kræver mere snilde end styrke - som fx skræddere, skomagere, cigarmagere, bogbindere og handskevagere. De kan have følt sig tiltrukket af mindre styrkeprægede sportsgrene.

Den tidlige industrialiserings arbejdsforhold var relativt inhumane med lange arbejdstider inklusive om lørdagen, med hårdt, nedslidende, larmende og giftigt arbejdsmiljø og mange arbejdsulykker. I den situation sank mange arbejdere ned i druk og elendighed. Alternativet til fællesskabet i værtshuset kunne være fagforeningen,⁵⁵ men også sportsklubben, hvor arbejderatleterne sammen med ligesindede kunne smede en agil og stærk krop og samtidig få vendt en truende nederlagsfølelse til en stolthed over deres kultur. Ved skønhedskonkurrencerne kunne resultatet af sportens fysiske selvarbejde så stolt fremvises.

På billeder af skønhedskonkurrencerne i 1904 og 1905 kan vi se, hvordan vinderne spænder i kroppens muskler. Ud over at fremhæve muskulaturen kan der også ligge et andet signal heri. I en tid hvor selvkontrollen med henblik på produktivitet er alfa og omega i kampen for tilværelsen, kan de spændte muskler opfattes som et tegn på evnen til at præstere frem for at flyde ud og give op.

Der foregår et spændende spil mellem de mere borgerligt funderede kunstprofessorer og læger, der agerer dommere, og de mange arbejderatleter og deres ledere. Medstifter af og fra 1908 formand for DAU, journalisten Arnold Ricard Nielsen, er ikke glad for, at Müller vinder konkurrencen i 1903, oven i købet lige for næsen af flere af kraftatleterne.⁵⁶

J.P. Müller stiller i september 1904 igen op til de forholdsvis velbesøgte⁵⁷ konkurrencer i Arenateatret, men ved denne lejlighed bliver han kun nr. 7. Hans kone Marie prøver straks at trøste ham: "Naa, min egen Ven, det maa du jo ikke tage dig nær, men jeg er spændt på at få Navnet paa den Mand, der er smukkere end du". Hun afslutter med at koble til sit begær efter sex med sin smukke mand: "Husk paa jeg får ikke engang en Dosis i Aften, trods det er en Søndag uha! Uha! Uha!"⁵⁸

Hun spekulerer videre på, hvilke rænkespil, der kan have ført til, at hendes mand ikke sejrer, herunder at én af dommerne, *the grand old man* inden for dansk billedhuggerkunst, Stephan Sinding, der var med til at kåre Müller som nr. 1 det foregående år, sikkert har fastholdt sin positive vurdering i år: "Min Nr. 1, min skønne Yngling" "Mon Sinding var gaaet med til den Slyngelstreg? Jeg tror det ikke. Godt at han har gjort dig Nr. 1. Saa lad de andre kun gøre dig Nr. 7. Jeg er glad det ikke blev Nr. 2, thi 7 det kan man tage og føle på. Eller var de andre 6 virkelig

---

55 Larsen: "Husmoderen", 19.

56 *Nationaltidende*, 21. september 1903, 2.

57 *Adresseavisen*, 19. september 1904, s. 2.

58 M-J, 18.9.1904.

smukkere end du? J.P. Müller burde jo [have] været Dommer der, og ikke de som dømte”.⁵⁹

I det hele taget er det tydeligt, at Marie tænder på den mandlige sportspræstation. Faktisk nyder hun sin præsterende mand i en sådan grad, at hun lover sex for sejr. I april 1893 udfærdiger Marie et dokument til sin Jørgen: ”Min Præmiehingst”, som hun lover sex et par gange om ugen, hvis han sejrer.⁶⁰ Det ægger Marie, at forestille sig ham vinde og bagefter tage sit flotte nye sæt tøj på. Hun elsker at se sin sportsmand spændt op til kamp og håber i 1892, at han med sin faste bagdel i det stramme tøj bliver nr. 1: ”Jeg glæder mig til at se dig i det graa Tøj. Husk nu hvad jeg bad dig om ”stramt om din nuttede Hale”. Åh hvilken Fryd at se dig i et helt, jeg mener ens elegant Tøj. Og så Nr. 1. Ja!”⁶¹

Dagens Nyheder antyder, at der i 1904 er sket en ændring i dommernes linje i retning af det mere kraftprægede, når Müller nu kun er blevet nr. 7: ”Dommernes Smag synes at have svinget noget siden i fjor, da *Mit System's* Forfatter, Inspektør J.P. Müller, erklæredes for Sejrherrer.” Han må ”denne gang nøjes med Pladsen som Nr. 7”, mens dommerne vurderer ”tre Atleter af Atletklubben ”Hermod” at være de smukkeste.” Publikum synes ”ikke ganske at dele Dommernes Smag”, men bøjer ”sig dog i Stilhed for Sagkundskaben.”⁶²

Når Müller taber i 1904 kan det skyldes en ændring i dommerlinjen. For at imødekomme deltageres kritik i 1903 lover Arnold Ricard Nielsen, at dommerne året efter, i 1904, vil ”træde sammen for at Reglerne for Bedømmelsen kan udsendes sammen med Propositionerne.”⁶³

Det er nu i 1904 arbejderatleterne med deres vægttræning, der dominerer: ”Nye, kønnere Folk var mødt, og Saxtorph og Behrens, der sidste Aar var efter Müller, har trænet sig op til en større Fuldkommenhed, mens denne synes at have kulmineret med Hensyn til legemlig Udvikling. Mærkeligt nok skylder de første fem Præmietagere *Sandows* Muskeludviklingssystem *en Del* af deres Legemsudvikling.”⁶⁴

Arbejderatleterne kan dog ikke glæde sig længe, for i 1905 bliver C.F. Gotthardt fra fodsportsforeningen Freja udråbt til vinder. De to kunstnere i dommerkomiteen har sikkert peget på ham, for ”Danmarks smukkeste mand” er ”velkendt i yngre Kunstnerkredse, da han har stået Model på Akademiets Elevskole”, hvor han naturligtvis kan have lært at posere og at opføre sig afslappet foran et publikum. Af bygning er han ”høj og slank uden nogen som helst Overkultur af enkelte Muskelgrupper.” Nr. 2 bliver ”den bekendte Svømmer H. Saxtorph, Nr. 3 Bry-

---

59 M-J, 19.9.1904.

60 Marie i brev til Jørgen Peter Müller, 28. marts 1893.

61 J-M, 19.5.1892.

62 *Dagens Nyheder*, 20. september 1904, 1.

63 *Athletik-Bladet*, 23. september 1903, nr. 19, 151f; også 9. oktober 1903, nr. 20.

64 Ibid.

deren R. Behrens.⁶⁵ Gotthardt er tydeligvis en løbertype, der i lighed med Müller udtrykker den fremadstræbende middelklassemaskulinitet.

C.F. Gotthardt toner frem med krøllet hår, gyngende hofter og en relativt blød muskulatur. Gotthardt der er atletikmand fra Foreningen Freia har veltrænede atletlommer ligesom Müller. Når de fine kunstnere og læger netop peger på Gotthardt, kan det skyldes, at de denne gang følger deres egne klassenormer, hvor en stærkt muskuløst udviklet krop kan virke for anmassende og uden finesse.

Müller vil forandre de mandlige arbejderes fysiske kultur. Først og fremmest vender han sig allerede i *Mit System* mod deres ideal om en stærk armmuskulatur på bekostning af især den indre muskulatur, og mod den ekstreme spændthed, som han frem for alt finder latterlig, når der skal tages billeder. Med Müllers ord lægger arbejderatleterne, når de skal fotograferes "an på at dupere Beskueren, idet de presser de unaturligt spændte Arme frem i Forgrunden, saa Musklerne synes at være endnu mere overdrevent udviklede og knortede, end de i Virkeligheden er; eller de bøjer sig med et dystert Blik forover og sammentrækker krampagtigt alle Forsidens Muskler."⁶⁶

I modsætning til de ophøjede grækere sammenligner han deres læremester i bodybuilding, Eugen Sandow, med "Renæssancens træge, klodsede Skikkelser."⁶⁷ Müllers mål er intet mindre end at skabe en ny mandetype via kroppen, og her virker de mandlige arbejderes vægttræning tilbageskuende, ja som et patetisk, pumpet postulat om styrke. Samtidig får han hermed også lagt kraftig afstand til Sandow som den store stjerne inden for kropstræning.

DYRSKUER?

Hvor arbejderpressen slutter op om de første konkurrencer, er der tendenser til, at den øvrige presse trods en vis fascination også opfatter dem som udtryk for en lidt for anmassende muskelforgudelse. I 1904, hvor Müller kun bliver nr. 7, skriver *Frederiksborg Amts Avis*: "De konkurrerende Mænd var ogsaa her omtrent fuldstændig nøgne og blandt Tilskuerne var flere Damer. Det er grimt. Naar man giver Opvisning – som J.P. Müller i Koncertpalæet – er der intet at sige dertil", men denne offentlige fremstilling, der kun omfatter beskuelse, minder "for meget om et Dyrskue."⁶⁸

Frederiksborg Amts Avis henviser til konkurrencernes seksuelle element ved at karakterisere dem som "dyrskuer", hvor præmietyrene jo vises frem som avlsmateriale. *Politiken* vender i 1910 også tommelfingeren nedad med ordlyden: "Hele Konkurrencen har et ret uæstetisk Præg, man mindes Dyrskuerne og ven-

65 *Randers Amtsavis*, 20. september 1905.

66 Müller: *Mit System*, 11.

67 Ibid.

68 *Frederiksborg Amts Avis*, 20. september 1904.

ter blot på, at Afkommet ogsaa skal præsenteres, for at Bedømmelsen kan blive fuldt ud retfærdig.”⁶⁹

Som reaktion på kritikken rykker arrangørerne konkurrencerne uden for i større omgivelser, hvorved de undgår, at publikum og deltagere blandes. Efter etableringen af ”Høyers Friluftsgymnasium” [nøgenanstalt, fra græsk: nøgen = gymnos] ved Svanemøllen i 1907 afholdes konkurrencerne her fra 1908. Hermed sker der også et idrætsarkitektonisk skift fra indelukkede haller til udendørsfaciliteter med mulighed for adgang til frisk luft, sol og naturens skiftende elementer.

Herefter falder presseopmærksomheden på konkurrencerne dog. Både forsøget på at trække konkurrencerne udendørs ved strand og hav, hvor nøgenheden kunne synes mere velmotiveret, og den faldende interesse i pressen kan være påvirket af, hvad der er blevet kaldt ”den store sædelighedssag” i 1906/07,⁷⁰ hvor en lang række homoseksuelle bliver arresteret, og homoseksualiteten for alvor trækkes frem i lyset og fordømmes i den danske presse. Den stadigt tydeligere etablering af den homoseksuelle mand som en type forstærker samtidig formgivningen af kategorien heteroseksuel mand. For at kunne orientere sig som ”rigtig mand” bliver den homoseksuelle inden for lægevidenskaben mere og mere defineret som en fast og ligefrem biologisk kategori, som heteroseksuelle mænd må afgrænse sig fra.

Sporten indgår her i en langt større bevægelse. For med historikeren Wilhelm von Rosens ord sker der på samme tidspunkt en ”ændring i opfattelsen af den kærlighed”, der er ”rettet mod ens eget køn”: At orientere sig mod andre mænd er nu ikke længere alene noget man gør, men også noget man er, en identitet.”⁷¹ Stigmatiseringen af de homoseksuelle får ”nødvendigvis også konsekvenser for ’normale mænd’. I og med at bestemte adfærdsformer og følelser nu defineres som homoseksuelle, udløses der en angst i den enkelte mand over at komme til at udtrykke sig på en måde, som kan misforstås.”⁷² Med sociologen Henning Bechs ord er homoseksualiteten til stede, som det der ikke er der.⁷³

De sidste skønhedskonkurrencer afholdes på badeanstalten Helgoland i 1917.⁷⁴ Det er sikkert ufredet i verden, der spiller ind, når konkurrencerne stopper året inden krigens afslutning. Under alle omstændigheder har det kunnet virke som noget af en kontrast at hylde mandekroppens skønhed, samtidig med, at store dele af Europas mandlige befolkning forbløder i et industrielt massebord på slagmarken.

---

69 *Politiken*, 11. juli 1910.

70 Nyegaard: *Perverse forbrydere*.

71 Rosen: *Månens kulør*, 79f.

72 Fausing: *Billeder*, 124ff.

73 Beck: *Når mænd*.

74 *Social-Demokraten*, 6. juli 1917.

KVINDELIGE SKØNHEDSKONKURRENCER

Fra 1926 overtager kvinderne så billedet, og dermed kan vi danne os en forestilling om forskellen mellem kvindelige og de mandlige udtryksformer. Det år i august måned arrangerer bladet *Vore Damer* de første danske skønhedskonkurrencer for kvinder med titlen "Frøken Danmark", hvor 17-årige Edith Jørgensen fra Aarhus bliver kåret til Danmarks smukkeste blandt 36 udvalgt på baggrund af indsendte fotografier. Hvor mændenes konkurrence er arrangeret af en sportsorganisation, er kvindernes altså arrangeret af et modeblad.

Det danske arrangement foregår ved det fashionable badeetablisement Marienlyst på strandpromenaden ved Helsingør, hvor unge kvinder går catwalk henad en løber for 2-3000 tilskuere, der hver har betalt fra en til tre kroner i entré.⁷⁵ At der er tale om underholdning, fremgår ikke mindst af musikledsagelsen ved *Pippo Ronzonis* strygeorkester, der spiller 'Barcelona' og 'Valencia' på Marienlysts "vildvinskældte Veranda".⁷⁶

Som en reklame for bladet *Vore Damer* og organiseret i relation til Marienlyst er konkurrencen kommercielt motiveret i lighed med en mulig inspirationskilde, en amerikansk skønhedskonkurrence i 1921 i Atlantic City, New Jersey, der markedsfører den populære badeby og skal få badegæsterne til at forlænge sæsonen.⁷⁷

Dommerkomitéen, der er placeret ved et bord lige foran tribunen, er da også sammensat med repræsentanter fra forlystelsesverdenen i form af de danske skuespillere Johannes Meyer og Karina Bell, den svenske skuespiller Gösta Ekman og visesangeren og skuespilleren Liva Weel. Der er imidlertid også repræsentanter fra kvindeidrætten (ledere af Paul Petersen-Instituttet Ingeborg og Magdalene Paul Petersen), Kunstakademiet (professor Einar Utzon-Frank) og fotokunsten (Reimert Kehlet).⁷⁸

En film fra begivenheden viser klare forskelle til de mandlige skønhedskonkurrencer.⁷⁹ I modsætning til sportsmændenes relativt statiske poseren går de unge kvinder catwalk mellem publikum og oppe på et podium, hvor de alle iført hvide balletsko foretager en piruette. Balletinstruktør Paul Huld figurerer som særlig sagkyndig og deraf sikkert valget af hvide balletsko og piruetter og måske også af vinderen Edith Jørgensen, som optræder hos Paul Huld.⁸⁰

De unge kvinder er mere takkeligt klædt end mændene, eftersom de langt fra er nøgne, men dog iført lårkorte mørkeblå badedragter og har bare arme. De unge kvinde bærer en påsyet reklame for *Vore Damer* og i øvrigt et hvidt skærf med de-

75 *Kjøbenhavns Amtsavis*, 2. august 1926, 6. *Bornholms Social-Demokrat*, 3. august 1926, 2.

76 *Nationaltidende*, 2. august 1926, 3.

77 Rasmussen: *Miss Danmark*, 7.

78 *Nationaltidende*, 2. august 1926, 3.

79 <https://www.dr.dk/bonanza/serie/215/1920-1929/1469/danmarks-foerste-skoenheds-dronning-1926> (Citeret 22. februar 2021)

80 *Helsingørs Avis*, 8. juli 1926, forsiden. *Folkets Avis – København*, 2. august 1926, 2.

Her ses deltagerne på deres vej ned fra podiet forbi det fint klædte publikum.

Kilde: <https://tv-kalundborg.dk/Kalundborgpige-med-i-Miss-Danmark>.

res konkurrencenummer og bynavn. Næsten alle er klippet i tidens helt nye kvindelige modefrisure page- eller drengehår, skønt enkelte dog er langhårede, hvilket at dømmе efter bifaldet bekommer det traditionelt indstillede publikum vel.⁸¹

Avisernes dækning er præget af lige dele fascination og afstandtagen. I den socialdemokratiske presse bliver den lidt langtrukne konkurrence afslutningsvis karakteriseret som "en udsøgt Appel til den kendte danske Lattermildhed, og vi tror ikke, at den lidt smagløse Idé at lade et halvt hundrede afklædte unge Piger defilere igennem en nysgerrig Mængde for sluttelig at udpege den 'smukkeste' har nogen god Jordbund her i Landet."⁸² Ikke desto mindre bliver skønhed fra da af i stigende grad et kvindeligt territorium, hvorimod mænds udseende ved offentlige fremvisninger mere og mere bliver reduceret til et spørgsmål om muskeludvikling, som det ses i bodybuildingens historie helt frem til i dag.

Alt i alt virker de unge kvinder relativt uniforme i deres krops- og bevægelsesprog. En enkelt bryder dog stilen og løfter armene i piruetten og en anden svajer stærkt med hofterne. Hvor kvinderne udtrykker ynde, udtrykker mændene kraft og dynamik. Hvor skønheden for kvinderne er målet, og badedragten forbinder til strandlivet, er skønheden for sportsmændene, hvoraf en del er danmarksmestre, resultatet af et andet mål: At træne og sejre i sportslig kappestrid. Hvor kvinderne indgår i en kommerzialiseret sammenhæng og kan vinde en pengepræmie, er mændenes konkurrence organiseret helt på amatørbasis. Hvor sportsmæn-

⁸¹ *Kjøbenhavns Amtsavis*, 3. august 1926, 6.

⁸² *Bornholms Social-Demokrat*, 3. august 1926, 2.

dene fremviser en muskeludviklet og spændt præstationskrop, der tydeligvis er resultatet af en omfattende bagvedliggende træning, fremstår de unge kvinders fremtoning som et udtryk for ynde og kropsspleje med frisuren som centralt udtryksmiddel. Hvor kvinderne indgår i en form for glamour med skuespillere som dommere og musikledsagelse, og hvor konkurrencen er organiseret af et modblad, fremstår de mandlige skønhedskonkurrencer mere enkle og med en sportsorganisation bag.

Fra amerikansk side kan der i 1927 registreres et eksempel på en begrædelse af det manglende fokus på mandlig skønhed. ifølge *Folkets Avis* motiverer lederen af "Ungpigeklubben i Philadelphia" udskrivningen af en mandlig skønhedskonkurrence således: "Der gøres saa mange Omstændigheder med Damerne. Man tillægger dem for stor betydning og beskæftiger sig for meget med dem. Det er derfor ikke mærkeligt, at de bliver mere og mere indbildske. Men vi Kvinder yder Mændene Anerkendelse for, hvad de gør paa alle mulige Omraader, hvorfor skulle vi saa ikke engang beskæftige os med deres legemlige Fortrin."⁸³

Etableringen af det kvindelige monopol på skønhedsdyrkelse er dog uafvendeligt. Det sker hovedsagelig via konkurrencen "Miss Europe", der bliver etableret i 1927 af Fanamet, den europæiske distributør af Paramounts film i Europa, der oprindeligt giver vinderen mulighed for at agere stjerne i en film instrueret den tyske filminstruktør Friedrich Wilhelm Murnau, der er af en af stumfilmsæraens mest toneangivende instruktører.⁸⁴

I 1930 deltager fra Danmark Esther Pedersen i finalen i Grækenland, hvor hun sammen med den italienske skønhedsdronning modtager en mindre pris som den "mest elegante" kvinde. At mode og skønhed også her kunne spille sammen ses af, at: "Frk. Pedersen maa dog i dette Tilfælde dele Æren med Modehuset Worth i Paris, der har skænket hende det pelsbesatte, kastanjebrune Kostume, hun optraadte i ved Bedømmelsen."⁸⁵

Det store danske gennembrud kommer dog den 11. februar 1932, hvor Danmark i Aase Clausen får sin første Miss Europe-vinder, hvilket kan studeres på en film med hendes kåring og takketale i Gallasalen på det store luksushotel Negresco i Nice.⁸⁶ Der har kun været en dansk vinder af Miss Europe en enkelt anden gang siden nemlig i 1981 ved Anne Mette Larsen. Aase Clausen er datter af den populære dirigent hos Lorry, Henrik Clausen, og bliver karakteriseret som en "20-aarig, lys, nordisk Ungpigetype".⁸⁷ Ved denne som andre kvindelige skønhedskonkurrencer bliver ikke mindst det smukke ansigt med make-up fremhæ-

83 *Folkets Avis*, 11. januar 1927, 3.

84 Gorenjak: "Hollywood", 222.

85 *Thisted Amtsavis*, 12. februar 1930, 6.

86 <https://www.youtube.com/watch?v=IrlphEKKfjM> (Citeret 22. februar 2021).

87 *Social-Demokraten*, 13. februar 1932, 3.

vet i modsætning til de mandlige skønhedskonkurrencers fokus på den afklædte krop.

Efter kåringen går turen først til en forevisning i Paris, hvilket efterfølgende kan ses i de danske biografteatre,⁸⁸ og siden til Brasilien, hvor der skal konkurreres om Miss Universe-titlen. Da hun vender hjem til Danmark oplever hun en modtagelse, der eller kun er en sportshelt forundt. 20.000 københavnere er mødt op på Hovedbanegården, og "udenfor udartede det til voldsom Panik". Herfra bliver hun kørt i karet trukket af hvide heste til Palace Hotel, hvor "Trængsels-scenerne gentager sig", og hvor hun "Gang paa Gang bliver kaldt frem paa Balkonen, hvorfra hun strøer Blomster ud." Efterfølgende oplever hun en relativt kort skuespillerkarriere med bl.a. roller i tre spillefilm. I 1934 bliver hun så gift med fabrikant Preben Holtén, der har arvet det fashionable magasin for herremode: *English House*, hvorefter hun i forbindelse med sit giftermål trækker sig tilbage fra offentligheden og bliver hjemmegående frue.

Miss Europe og Miss Universe-koncurrencerne står i øvrigt ikke alene med at dyrke kvindelig skønhed. I 1937 afholder ugebladet *Tempo* konkurrencer i provinsen, København og ved 150 udvalgte badesteder med henblik på blandt de valgte 150 badedragtsklædte deltagere at vælge den danske repræsentant til et "Verdensmesterskab i Skønhed" i Kairo. Finalen blandt de ti smukkeste afholdes på Casino i Slagelse og bliver offentliggjort i Apollo-Teatret i København aftenen efter og foregår efter internationale regler med vægt på ansigtets udseende, figuren, benene, plastik og personlighed.⁸⁹

Med et blik fremad udvikles der i Danmark fra 1920 til 1965 to kvindelige udtryksformer. For det første er der en mindre dominant strømning, der hviler på et lighedsprincip, der inden for sporten betoner kvinders dyrkelse af konkurrence-sport på lige fod med mænd. I 1922 bliver således det første danske atletikstævne for kvinder arrangeret på Østerbro Stadion. For det andet er der tale om et dominerende forskelsprincip, der betoner vigtigheden af at kvinderne udtrykker sig "kvindeligt". Kampen for eller imod konkurrencesport for kvinder foregår i høj grad som en intern kvindekamp. Det viser sig f.eks. i 1932 ved gymnastikinspektør, frk. Else Thomsens udtræden af Dansk Idræts-Forbunds bestyrelse i protest mod kvindeatletikken, som hun kritiserer både af sundhedsmæssige og æstetiske grunde. Hun mener, at det er mændene, der lokker kvinderne til at dyrke atletik gennem "Trangen efter Sensation", og hun anbefaler DIF at holde igen over for kvindeatletikken ved, at DIFs læger pålægger kvinderne mere rolige bevægelser af hensyn til deres skrøbeligere fysiognomi.⁹⁰

Når dette forskelsprincip bliver toneangivende skyldes det, at den er i pagt med det frembrydende husmodersamfund med en skarp arbejdsdeling mellem

88 *Social-Demokraten*, 23. februar 1932, 7.

89 *Social-Demokraten*, 17. september 1937, 11.

90 Poulsen: *Den kvindelige*, 180.

på den ene side især over- og middelklassens kvinder, der tager sig af hus og børn ofte ved hjælp af tjenestefolk og på den anden side de samme klassers mænd, der bliver udearbejdende eneforsørgere. For mange af de bedrestillede kvinder bliver det vigtigt, at de unge døtre fremstår så fysisk attraktive som muligt, hvorved de kan sikre sig en høj samfundsmæssig status via deres husbond, hvis titel de da også kommer til at bære. Endnu i 1959 kunne sociologiprofessor Kaare Svalastoga således karakterisere ægteskabet som den vigtigste "sociale elevator" for kvinder, eller med andre ord: "De fleste kvinder gifter sig, og de fleste kvinder bliver husmødre med samme sociale status som deres ægtemænd."⁹¹

De kvindelige skønhedskonkurrencer kan – i lighed med specifikt "kvindelige" gymnastiksystemer som Bertramgymnastikken og Snøghøjgymnastikken – ses som et udtryk for dette forskelsprincip og er derfor i særlig grad forhadet af lighedsfeministerne. For mange kvinder bliver brugen af forskellige skønhedsprodukter, opsat hår, smykker og elegante og farverige beklædningsgenstande en vigtig del af deres personlige appeal.

Bedrestillede mænd skal derimod vise alvor og arbejdsiver i deres personlige fremtoning, der i denne periode i vid udstrækning bliver lagt an på mørkt tøj, afdæmpede farver, kort hår, en behersket mimik og gestikulation og et ur, som udtryk for tidsbevidsthed.⁹² Til gengæld viser tøjets snit og kvalitet hen til ejermandens grundlæggende klasse.⁹³

Denne alvorliggørelse af mandens påklædning kan aflæses samtidig med, at skønhedskonkurrencerne skaber et sanseligt åndehul for mange sportsmænd. Emma Gads søn, løjtnant Henry Gad, fremhæver i et afsnit om mandens beklædning i det af hans mor redigerede firebindsværk *Vore Hjem* fra 1903, at en mand fortsat i årtiet efter år 1900 aldrig må se for udstafferet ud: Man må ikke gøre indtryk af, at klædedragten er en hovedting for en. Den skal danne rammen om personligheden og smelte sammen med denne uden i for væsentlig grad at tiltrække sig opmærksomheden. Dette opnås bedst ved anvendelsen af afdæmpede farver, ikke alt for moderne snit og især ved omhu og sirlighed.⁹⁴

Henry Gad registrerer dog samtidig foruroliget det vovede sportstøjs indtog. Han understreger, at det er ønskeligt, at "Herrerne ved Tennis spil ville benytte en dertil passende Dragt i stedet for at klæde sig halvt af, særligt naar der spilles med Damer". Det gælder om at træde varsomt, når de to køn dyrker idræt sammen med fare for begges gode rygter.⁹⁵

Ikke underligt, at det i husmoderssamfundets periode bliver kvindelige skønhedskonkurrencer, der kommer på mode, skønt de første i Marienlyst i 1926 bli-

---

91 Svalastoga og Wolf: *Social rang*, 141.

92 Fausing m.fl.: *Billeder*.

93 Pedersen: *Den perfekte gentleman*.

94 Gad: "Herrers Paaklædning", 153.

95 *Ibid.*, 155.

ver en engangsforeteelse. Dyrkelsen af forskelle frem for ligheder mellem de to køn fører kropskulturelt til, at kvinderne især søger mod æstetiske idrætsgrene som dans, ridning og gymnastik. Herved viderefører kvinderne elementer fra den oprindelige mandlige aristokratiske idrætskultur inden for ridning, fægtning og dans med vægt på elegance, sirlighed og en formfuldendt beherskelse af rummet,⁹⁶ mens mændene fortsat dyrker kraft og fart.

Alt i alt demonstrer kvinderne i høj grad erotisk skønhedskapital, mens mændene udfolder en hhv. dynamisk og muskulær kapital. Det er da også karakteristisk, at mandlige fotomodeller i dag kun opnår ¼ af deres kvindelige kollegers indtjening.⁹⁷ Sportsmændenes flotte kroppe henviser til en bagvedliggende indsats i form af træning. Bortset fra dyrkerne af Sandows vægttræning er skønheden ikke formålet i sig selv, men et biprodukt. For kvinderne derimod er skønheden selve sagens kerne.

AFSLUTNING

I perioden efter år 1900 er det endnu ikke ganske klart, hvem der i moderniteten skal etablere sig som det smukke køn. De danske skønhedskonkurrencer for mænd, der starter i 1902, er udtryk for en stærk maskulin æstetisk bølge, der dog slutter brat i 1917.

Omkring år 1900 udvikler der sig en maskulin kult med skønhedskonkurrencer i flere vestlige lande – med den London-baserede grundlægger af bodybuildingen, Eugen Sandow, som en central figur. Sandows konkurrencer i bodybuilding starter i London i 1901, samme år som dronning Victoria dør nærmest som et symbol på et mentalitetsskifte via fremkomsten af en post-victoriansk kultur med en åbenlys dyrkelse af sanselighed og nøgenhed.

Når J.P. Müller vinder de danske konkurrencer i smuk legemsbygning i 1903, skyldes det ikke mindst hans evne til at udtrykke sig plastisk og dynamisk i modsætning til de ofte af Sandow inspirerede arbejderatleters mere statiske og muskelbundne fremtoning. Hvor de karrieremandede middelklasse mænd priser hurtigheden og kæmper mod tiden, dyrker kropsarbejderne i højere grad en styrke, der demonstrerer arbejdsduelighed på et lavt mekaniseret arbejdsmarked.

For at forstå kropsidealernes sammenvævning med samfundsudviklingen kan man forestille sig, at de opadstræbende unge mænd i det tidligt borgerlige samfund i lighed med unge aristokrater fortsat havde dyrket 1700-tallets aristokratiske høviske dans, figurridning og kårdefægtning, der blev karakteriseret som "fine", "galante", "høflige", "manerlige", "nette", "sirlige" og "yndige".⁹⁸ Det vil næppe i samme grad som dyrkelsen af sportens "kraft", "dynamik", "hurtig-

96 Bonde: "The Time", 1320.

97 <https://www.elle.com/uk/fashion/trends/news/a32059/male-models-earn-75-less-than-women-but-have-better-career-longevity/> (Citeret 22. februar 2021).

98 Bonde: "Den hurtige mand", 25.

hed", "fremadrettethed", "målrettethed" og "rekordbevidsthed" have givet mening i den krævende opbygningsfase af det nye akkumulative industrisamfund.

De første danske skønhedskonkurrencer fra 1902-1917 er efter alt at dømme inspireret af Sandows bodybuilderkonkurrencer, da mange af deltagerne dyrker hans vægttræning, og da det er disses forbund – Dansk Atlet-Union – der står som arrangør. Som det erotiserede køn kan danske kvinder omkring år 1900 endnu ikke stille sig nøgne op på en scene, mens mænd kan fremstå mere neutralt som et neoklassicismisk forsøg på at fremvise en "smuk Legemsbygning" i pagt med både kunst og lægevidenskab. Ikke desto mindre tyder det kvindelige publikums tilstedeværelse – samt hygiejnikeren J.P. Müllers kone, Maries, erotisk ladede kommentarer til sin mands deltagelse – på en erotisk interesse fra kvinder vendt mod mænd.

Der er i skønhedskonkurrencerne en indbygget konflikt mellem på den ene side en kampberedt maskulinitet og på den anden side en spejling i eget billede og i andres blikke, som ellers mere og mere tillægges kvindekønnet. Derudover har Første Verdenskrig sandsynligvis befordret en mandetype, der er mindre optaget af kropspleje og mere optaget af nationspleje, og hvor kroppen følgelig om nødvendigt må ofres.

Med husmoderssamfundets etablering fra 1920-1965 bliver dyrkelsen af forskellen mellem kønnene dominerende. For unge kvinder bliver skønhed og "erotisk kapital" et vigtigt parameter i muligheden for at tiltrække en fremtidig mand og for de bedrestillede lags vedkommende en eneforsørger. Via brug af mode, skønhedsprodukter og smykker bliver kvinderne i denne periode i stigende grad til "det smukke køn". Hermed viderefører de bedrestillede lags kvinder tidligere tiders aristokratiske stil med vægt på kropslig repræsentativitet. Skønhedskonkurrencerne – og ikke mindst Miss Europe – bliver en drømmefabrik, der fremviser springet fra skønhed, til skuespillets glamourverden og til sidst ægteskab med den rige arvtagende søn, som det faktisk skete for den danske vinder i 1932, Aase Clausen.

Er der noget nyt under solen i vor tid? De første kvindelige bodybuilding-konkurrencer vandt frem i 1960'erne, dog uden at de nogensinde har kunnet konkurrere med de mandlige i deltagertal og popularitet. Omkring år 1990 skiftede noget af fokus ved de mandlige skønhedskonkurrencer udover fokus på deltagerens fysiske udseende også til at inkludere charme og personlighed, og i året 1988 fødtes i denne ånd en skønhedskonkurrence som Manhunt International.⁹⁹ Denne tendens har dog foreløbig ikke rokket ved den kvindelige skønheds absolute primat.

---

99 <http://www.focussingapore.com/interesting-singapore/beauty-contests/beauty-pe-agants-men.html> (22. februar 2021).

UPUBLICERET MATERIALE

Det kongelige Bibliotek, Håndskriftsamlingen, NSA, 8-A00046, acc1959/81, J.P. Müller, "40 Aars Elskovsbreve, Misse og Jørgen, JPM", Marie til Jørgen, 19. september, 1903.

PUBLICERET MATERIALE

Adresseavisen, 19. september 1904.

Athletik-Bladet, 23. september 1903 og 9. oktober 1903.

Beck, H.: *Når mænd mødes, Homoseksualiteten og de homoseksuelle*, København: SAGA Egmont, 1987.

Berger, John: *Ways of Seeing*, London: British Broadcasting Corporation and Penguin Books, 1973.

Berlingske Tidende, 22. september 1903 og 3. juni 1910.

Bonde, Hans: "Den hurtige mand - mandsdealer i den tidlige danske sportsbevægelse", *Historisk Tidsskrift*, 88(1), 1988, 18-60.

Bonde, Hans: "From Hygiene to Salvation: I.P. Müller, International Advocate of Gymnastics", *International Journal of the History of Sport*, 26(10), 2009, 1357-1375. <https://doi.org/10.1080/09523360903057435>.

Bonde, Hans: *Sundhedsapostlen J.P. Müller*, Odense: Syddansk Universitetsforlag, 2020.

Bonde, Hans: "The Time and Speed Ideology: 19th Century Industrialisation and Sport", *The International Journal of the History of Sport*, 26(10), 2009, 1315-1334, doi: <https://doi.org/10.1080/09523360903057419>.

Bornholms Social-Demokrat, 3. august 1926.

Callen, Anthea: *Looking at Men: Art, Anatomy and the Modern Male Body*, New Haven: Yale University Press, 2018, doi: 10.29411/ncam.2019.18.2.10.

Chapman, David L.: *Sandow the Magnificent*, Urbana: University of Illinois Press, 1994.

Clarke, Kenneth: *The Nude*, New York: Pantheon Books, 1956.

Crowther, B.: "Male 'Beauty' Contests in Greece: The Euandria and Eueuxia", *L'Antiquité Classique Année*, 54, 1985, 285-291.

Dagens Nyheder, 20. september 1904.

Davis, Steven L. og Maglina Lubovich: *Hunks, Hotties, and Pretty Boys: Twentieth-Century Representations of Male Beauty*, Cambridge: Cambridge Scholars Publishing, 2008.

Deslandes, Paul R.: "The Male Body, Beauty and Aesthetics in Modern British Culture", *History Compass*, 8 (10), 1191-1208, doi: <https://doi-org.ep.fjernadgang.kb.dk/10.1111/j.1478-0542.2010.00733.x>.

Fausing, Bent; Steffen Kiselberg og Niels Senius Clausen: *Billeder af mændenes historie*, København: Tiderne skifter, 1984.

Folkets Avis - København, 2. august 1926 og 11. januar 1927.

Foucault, Michel: *Naissance de la clinique: une archéologie du regard médical*, Paris : Presses Universitaires de France, 1963.

Frederiksborg Amtsavis, 20. september 1904.

Gad, Henry: "Herrers Paaklædning". I Emma Gad (red.): *Vort hjem*, bd. 2, København: Det Nordiske Forlag 1903.

Gorenjak, Ida Ograjšek: "Hollywood Comes to Central Europe: The Fanamet Beauty Contest in Central and Southeastern Europe". I Iskra Iveljić (red.): *The Entangled Histories of Vienna, Zagreb and Budapest*, Zagreb: FF-Press, 2015, doi: 10.1017/50067237817000030.

Hansen-Hansen, Erik: *Begær, forførelse og kvindelig skønhed: Den globale luksusmode i netværksøkonomien*, ph.d.-afhandling, Danmarks Designskole, 2008.

Hakim, Catherine: "Erotic Capital", *European Sociological Review*, 26 (5), 2010, 499-518, doi: <https://doi-org.ep.fjernadgang.kb.dk/10.1093/esr/jcq014>.

Helsingør Avis, 8. juli 1926.

Holstebro Dagblad, 20. oktober 1900.

Hvad vi vil: Organ for Kvindesagen - Fredssagen - Arbejdersagen, udg. af Kvindelig Fremskridtsforening, nr. 5, 1889.

- Hvidberg-Hansen, Gertrud og Gertrud Oelsner (red.): *The Spirit of Vitalism: Health, Beauty and Strength in Danish Art, 1890–1940*, København: Museum Tusulanum Press, 2011.
- Idræt* 1884, december.
- Idrætten. Fællesorgan for Danmarks Idrætsforeninger* 1911.
- Kirkegaard, Kasper Lund: *Fra muskelmasse til massebevægelse - indblik i den kommercielle fitness-sektors historie*, København: Idrættens Analyseinstitut, 2007.
- Kjøbenhavns Amtsavis*, 3. august 1926.
- Larsen, Keld Dalsgaard: "Husmoderen – Et minde fra industrisamfundet", *Arbejderhistorie*, (4), 2006.
- Leicht, Fredrik Riisgaard: *Bastionen mod forfaldet - Degenerationsteoriens rolle i sundhedslitteraturen 1870-1930*, upubliceret speciale, Saxo-Instituttet, Københavns Universitet, 2020.
- Meyer, Adolf Charles (red.): *Idrætsbogen*, København: Chr. Erichsen Forlag, bd. 1, 1908.
- Müller, J.P.: "Lidt om Atletik-Sport", *Iseffjords-Posten*, 26. november 1899.
- Müller, J.P.: *Mit System*, København: Tillges Boghandel, 1904.
- Møller, Jes Fabricius: "Nervøsitetens tidsalder". I Klaus P. Mortensen (red.): *Uden for murene. Fortællinger fra det moderne gennembruds København*, København: Gads Forlag, 2002, 52-61.
- Nationaltidende* 30. marts 1889, 21. september 1903 og 2. august 1926.
- Nyegaard, Niels: *Perverse forbrydere og gode borgere: Homoseksualitet, heteronormativitet og medborgerskab i Københavns offentlighed, 1906-11*, upubliceret ph.d.-afhandling, Aarhus Universitet, Institut for Kultur og Samfund, 2018.
- Pedersen, Mikkel Venborg: *Den perfekte gentleman – Mænd, stil og idealer i verden af i går*, København: Gads Forlag, 2018.
- Politiken*, 11. juli 1910.
- Pontoppidan, Knud: *Neurasthenien - Bidrag til Skildringen af vor Tids Nervøsitet*, København: Th. Linds Boghandel, 1886.
- Poulsen, Anne Lykke: *Den kvindelige kvinde*, ph.d.-afhandling, Københavns Universitet, Institut for Idræt og Ernæring, 2005.
- Randers Amtsavis*, 20. september 1905.
- Rasmussen, Josefine Løvig: *Miss Danmark – et modsætningsfyldt ideal*, Kandidatspeciale, Kommunikation, Aalborg Universitet, 2019.
- Rosen, W. von: *Månens kulør: studier i dansk bøssehistorie 1628-1912*, bd. 1, København: Rhodos, 1993.
- Rosenbeck, Bente: *Kroppens politik*, København: Museum Tusulanum, 1992.
- Skoog, Emma Pihl: *Kraftkarlar och knockouts: kraftsporter, kropp och klass i Sverige 1920-1960*, Historiska institutionen, Stockholm: Stockholms universitet, 2017.
- Social-Demokraten*, 26. oktober 1900, 13. september 1905, 6. juli 1917, 13. februar 1932 og 17. september 1937.
- Steorn, Patrik: *Nakna män – Maskulinitet och kreativitet i svensk bildkultur 1900-1915*, Stockholm: Stockholm Universitet, 2006.
- Svalastoga, Kaare og Preben Wolf: *Social rang og mobilitet*, København: Gyldendal, 1959.
- Thisted Amtsavis*, 12. februar 1930.
- Thing, Morten: *Pornografiens historie i Danmark*, København: Aschehoug, 1999.
- Trangbæk, Else: *Olympiske kvinder*, Odense, Syddansk Universitetsforlag, 2018.
- Vassenden, Eirik: *Norsk vitalisme: Litteratur, ideologi og livsdyrking 1890-1940*, Oslo: Spartacus Forlag, 2012.
- Wedemeyer-Kolwe, Bernd: *Der neue Mensch: Körperkultur im Kaiserreich und in der Weimarer Republik*. Würzburg: Königshausen & Neumann, 2004.

HANS BONDE
PROFESSOR, PH.D. OG DR.PHIL.
INSTITUT FOR IDRÆT OG ERNÆRING
KØBENHAVNS UNIVERSITET
HBONDE@NEXS.KU.DK

ABSTRACT (EN)

Male Beauty. The First Danish Beauty Contests

The first male beauty contests in Denmark occurred from 1902-1917. Presumably, Eugene Sandow's bodybuilder competitions in London in 1901 inspired the Danish competitions. As the eroticized sex, Danish women could not show up naked on a stage around the year 1900, while men could appear more neutral as a neo-classicist attempt at showing a 'handsome physique' in tune with both art and medical science. The Danish media witnessed the beauty pageants with mixed emotions. On the one hand, they saw them as liberating; on the other hand, the press criticized them for being reminiscent of cattle shows. The disappearance of the beauty pageants after 1917 may be related to The First World War promoting a kind of man that was less occupied with cultivating the body than cultivating the nation. From about 1920 to 1965, a society based on the housewife finally placed the man as the sole breadwinner and the woman as the desirable and attractive guardian of the home. Under these circumstances, many people started to neglect male beauty.